

We Accepted The Rulings Of Maran:

Part 3

A class by Rabbi Yonatan Y. Halevy

האשכנזים מתחלה וא"כ הוּו להו כולהו כספרדים וגם עוד היום הספרדים מרובים הם מהאשכנזים שדבר פשוט הוא שצריך לנהוג כמנהג הספרדים ואין לשנות... ומ"מ מכל מה שכתבתי לעיל נתבאר דפשיטא מביעתא בכותחא שהאשכנזים הדרים בפליבנ"א מותרים לאכול מבדיקת הספרדים ולא עוד אלא שאם באו להחמיר על עצמם אינם רשאים מפני הלעז ומפני המחלוקת כי גדול השלום שעליו העולם עומד. הנראה לע"ד כתבתי אני הוא המדבר.

(4) הרב שלום משה חי גאגין – שו"ת ישמח לב (חלק אבן העזר סימן ד, על דברי מרן באבקת רוכל)

ולפי זה הואיל ובעיר הקודש ירושלים אנו המרובים באוכלוסים על כל אחינו בני אשכנז הדרים כאן חדשים גם ישנים עליהם לפסוק כדברי מרן השלחן ערוך... בין להקל בין להחמיר, כי קמא קמא מהעולים לארץ ישראל מארצות אשכנז נעשו כמונו. וכן היה מנהגינו מימות עולם. אך כעת באו איזה רבנים אשכנזים והורו היתר לעצמם לפסוק כמנהגם בחו"ל היפך פסקי מרן הקדוש מרא דארעא דישראל, ומחומרות כל שהן הרהיבו עוז להקל קולות נוראות... באמרם כי כן נהגו בחו"ל. ומה יענו ליום פקודה על עוברם בכל יום ויום על פסקי מרן השלחן ערוך אשר פשטו הוראותיו בכל ערי ארצנו הקדושה וגלילותיה...

Early Fissures

(5) הרב יוסף פאור הלוי – יחס חכמי הספרדים לסמכות מרן כפוסק

אף שהוראות מרן נתקבלו בכל הקהילות הספרדיות בכל מקצועות ההלכה, לא בכל הקהילות ובכל הזמנים היה תוקף שווה לפסקים של מרן. גורמים היסטוריים חשובים סייעו, כנראה להתפשטות סמכות אחת ויחידה בכל תחומי ההלכה, ושחכמי הדור יבטלו דעותיהם האישיות מפני הסמכות ההיא. ברם, כשאותם

General Acceptance

(1) מו"ר הרב יעקב פרץ שליט"א – אמת ליעקב: אורחות הרב וקהלתו (סימן ב:טו)

ומרן בעל השולחן ערוך מכונה בפי כל, בשם מרן – ראשי תיבות מאתים רבנים נסמך. ועוד נאמר עליו "לכו אל יוסף, אשר יאמר לכם תעשו" (מקץ מא'נה) – הוא מרן רבי יוסף קארו זצ"ל.

Extent Of Acceptance

(2) הרב יעקב פראג'י – שו"ת מהרי"ף (סימן נט, דף נד ע"א)

במקומות אלה שאנו פוסקים כדברי מרן השלחן ערוך שהוא המרא דאתרא הרי דבריו הוקבעו כהלכה למשה מסיני שאין בה שום מחלוקת ואפילו רבים חולקים עליו וכל הזו מדבריו אפילו מקולא לחומרא וכל שכן מחומרא לקולא הרי הוא כאילו זו מדיני התורה וכמזלזל בכבוד רבו.

(3) מרן – שו"ת אבקת רוכל (סימן ריב)

וא"כ בנ"ד כשבאו האשכנזים למלכות הזה יש להם לנהוג כמנהגי מקומות אלו ולא כמנהגי מקומות שיצאו משם... בנדון שלפנינו עדיפא מינה שבתחלה באו ספרדים ואשכנזים לדור בפליבנ"א והספרדים היו מרובים על האשכנזים והיה לאשכנזי לנהוג כמנהג הספרדים בין להקל בין להחמיר וכמו שהוכחתי וכן עשו הגם כי אח"כ באו עוד אשכנזים אחרים ונתוספו על הראשונים לעולם הספרדים מרובים ואפילו אם היו מתרבים האשכנזים על הספרדים צריכים האשכנזים לנהוג כמנהג הספרדים לפי שהאשכנזים הראשונים שבאו בטלו לגבי הספרדים הם והיו צריכים לנהוג כמנהגם כמו שהוכחתי א"כ הו"ל כולם כספרדים וכל האשכנזים הבאים אח"כ בטלים לגביהו... וכ"ש בנדון שלפנינו שמלבד הספרדים היו מרובים על

Reassessing The Acceptance

8 הרב בן ציון אבא שאול – אור לציון – תשובות ב – מבוא (ענף ב – הוראת מרן כודאי או כספק)

והנה יש לחקור במה שקבלנו הוראות מרן, האם קבלנו דעתו לגמרי, ושאר השיטות שנגד מרן נחשבות כדחיות לגמרי, ואין לחוש להן, או שמה שקבלנו הוראות מרן הוא שקבלנו דעתו באילו היא דעת הרוב, ודעת החולקים עליו כאלו היא דעת המיעוט, אבל אין מחשיבים דעתם כדחיה לגמרי. ונפק"מ אם צריכים לחוש להחולקים במקום שיכול בקל לחוש לדבריהם.

ונראה שקבלנו הוראות מרן כאילו שיטתו היא כדעת הרוב, אבל אין שיטת החולקים דחיה לגמרי.

Exceptions To The Rule

9 הרב בן ציון אבא שאול – שם

לכן מצינו בהרבה מקומות שהאחרונים חששו לסברת החולקים, בעיקר במקום איסור תורה, ובעיקר במקום שבקל יכול לחוש להתמיר, וכן כתב בברכ"י בחו"מ סימן כ"ה אות ו', שיש לחוש להתמיר כסברת החולקים על מרן, וראה גם בשו"ת חיים שאל סימן ט"ו, ע"ש. וראה עוד בשד"ח מערכת כללי הפוסקים סימן י"ג סוף אות ל"א שהביא כן, ע"ש.

ומטעם זה כתבו האחרונים דאמרינן ספק ברכות להקל נגד מרן, וכמ"ש החיד"א בברכ"י סימן ז' אות ג' ובעוד מקומות.

וגם אמרינן ספק ספיקא נגד מרן, וכמ"ש הרב נדיב לב ח"ב חו"מ סימן כ"ג, וכתב שם דאמרינן ספק ספיקא להתיר אף שספק אחד נגד מרן, ומשום שקבלת מרן אינה מתורת ודאי, אלא מתורת ספק, וכן הביא בשם אביו הרב חקרי לב, ע"ש. וכן כתב החיד"א במחזיק ברכה יו"ד סימן מ"ב מ"ק נ', ע"ש. ואף במקום ששתי הספיקות נגד הוראת מרן, יש לנו לפסוק כן מאותו טעם. וראה עוד בשד"ח כללים מערכת מ' כלל י"ח, ע"ש.

וכן באיסור ערוה מחמירים נגד הוראת מרן, כמ"ש מהרי"ט אלגאזי בשו"ת שמחת יו"ט סימן י"ב (דף מ"ט), וכן הסכימו האחרונים, וכן כתב בשו"ת רב פעלים ח"א חאה"ע סימן י' ועוד. והוא כמו שנתבאר, שלא קבלנו

הגורמים ההיסטוריים שוב לא היו קיימים, התחילו החכמים לעמוד על דעותיהם האישיות בהלכה, ולהסתייג מסמכותו של מרן. ההסתייגות באה בשלבים, בצורה שלא הייתה עלולה לעורר את דעת הציבור, ולכן, אף על פי שלמעשה צומצמה סמכותו של מרן בהרבה, לא היה הדבר ידוע אלא לפוסקים של הדור.

Dealing With Discrepancies

6 הרב בן ציון אבא שאול – אור לציון – תשובות ב – מבוא (ענף א – שיטת מרן בפסקיו בשולחן ערוך)

הנה מצינו למרן בכמה מקומות שנראים דבריו כסותרים אלו את אלו, שבאותו ענין פסק כשתי דעות החולקות זו על זו...

ונראה בכל זה יסוד בשיטת מרן בפסקיו בשו"ע, שאעפ"י שבכמה מקומות שיש מחלוקת בין הראשונים הכריע מרן בצד אחד, מ"מ במקום שראה שאין דברי החולקים דחויים לגמרי, חשש לדבריהם במקום שבקל יכול לעשות כמותם, ובפרט במקום איסור תורה, מפני שמרן בפסקיו אינו פוסק בראיות תלמודיות, אלא מכריע בין שיטות הפוסקים, וכמ"ש מרן עצמו בהקדמתו לבית יוסף...

וע"ש שמשום כך הסכים בדעתו להכריע על פי שלשת עמודי הוראה. וכיון שאינו אלא מכריע, אף במקום שפסק כצד אחד חשש לדברי החולקים, כיון שיכול לקיים שניהם, והוא כעין דין דבר שיש לו מתירין, שכיון שיכול לנהוג בהיתר גמור, אומרים לו המתן עד שיהא ודאי היתר.

7 הרב יוסף פאור הלוי – יחס חכמי הספרדים לסמכות מרן כפוסק

אפילו באותם המקומות שקבלו הכרעתו של מרן גם בדיני ממונות, נתקבלו, בכמה חוגים של פוסקים, כללים, שלמעשה רופפו את סמכות מרן...

Exception To The Rule: Berachot

11) החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' טו)

הן אמת דכתבנו בעניותנו במקומות אחרים, דכי פליגי רבנן בתראי על מרן ז"ל בענין ברכות, דמרן ז"ל סבר לברך והאחרונים פליגי עליה שלא לברך, העיקר לחוש בענין ברכה לסברת האחרונים ואין זה מברך, וכן קבלתי מרבותי ז"ל. אמנם מי שמברך כסברת מרן אין מוחין בידו, דקבלנו הוראות מרן.

12) הרב יוסף פאור הלוי – יחס חכמי הספרדים לסמכות מרן כפוסק

כלל... שהוא מקובל אצל כל הפוסקים הספרדים האחרונים, כי אפילו כשמרן מחייב לברך, אם יש חולקים בדבר - נמנעים מלברך, משום "ספק ברכות להקל". כלל זה לא היה "מקובל" אצל הפוסקים. הרב ישראל יעקב אלגאזי והרב שלמה לניאדו מחייבים לברך כהכרעת מרן - והנה מרן עצמו, למרות שלפעמים פוסק שלא לברך, מטעם הכלל הנ"ל, אין הוא נמנע משום כך מלהכריע במחלוקת הפוסקים.

כלל זה מעניין אותנו בייחוד, משום שהוא מבוסס על ההנחה שאין פסקיו של מרן בגדר ודאי, אלא בגדר "ספק". משום כך, כששום פוסק חולק עליו אין לברך, שהרי יש "ספק" שיפגע בחומר איסור ברכה לבטלה.

ואמנם, אותם אחרונים שאוסרים לברך במקום שמרן מחייב, לא נמנעו להכריע בין הפוסקים ולחייב לברך, אפילו בזמן שמרן עצמו פוטר, וכמובן באותם המקרים הכרעתם היא בגדר "ודאי" ואין לנו לחשוש לחומר איסור ברכה לבטלה.

מתוך הכלל הנ"ל השתרגו עוד שני כללים אחרים, והם:

א. כיון שפסקי מרן הם בגדר "ספק", יש לנו לעשות ספק ספקא נגד הכרעתו של מרן אפילו כששני הצדדים של הספק ספקא חולקים עליו.

ב. כיון שפסקיו הם בגדר "ספק" גרידא, יש לסמוך עליו כשנודע לנו "בבירור שעמד מרן בעיקר הדין... אבל בדבר שלא הוברר לנו אם עמד מרן בעיקר הדין... אינו מן הראוי לפסוק בפשיטות כדעת מרן". לפיכך, אם בהכרעתו נעלמה ממנו איזו סברה, או דעתו של איזה

הוראות מרן כודאי גמור, אלא כאילו דעתו היא דעת רוב הפוסקים, והרי קי"ל שבמקום דאזלינן בתר רוב הפוסקים אין דעת המיעוט כמי שאינו, שהרי לא ראו אלו את אלו, וכמ"ש מהר"מ בן חביב בספר גט פשוט בכללים שבסוף הספר כלל ה', וכן כתב בספר חקרי לב תשובות ח"א יו"ר סימן פ"ב, ולכן חיישינן לדעת המיעוט כשאפשר בקל, וא"כ ה"ה בדעת מרן.

ובזה מתבאר מה שכתבו כמה פוסקים שלא קיבלנו הוראות מרן במה שכתב בתשובותיו, והביא דבריהם בשד"ח אסיפת דינים כללי הפוסקים סימן י"ג אות ל"א, והוא מהטעם שביארנו, שמה שקיבלנו הוראות מרן אינו מחמת סברת מרן, אלא שקיבלנו עלינו לקיים הוראותיו, וא"כ יש מקום לומר דהיינו דוקא הוראותיו שבשו"ע, אבל לא כל הוראותיו, ומינה שאף הוראותיו שבשו"ע לא קיבלנו בתורת ודאי, וכמו שנתבאר.

10) הרב בן ציון אבא שאול – שם

אלא שקשה על יסוד זה ממה דקי"ל בדיני ממונות דלא אמרינן קים לי כנגד מרן, וכמ"ש בברכ"י חו"מ סימן כ"ה מ"ק כ"ז, וכן כתב בשו"ת רב פעלים ח"ב סימן ג', וכן כתבו עוד אחרונים. ולכאורה כיון שסברת החולקים אינה דחוייה, למה לא יאמר הנטען קים לי, הרי קי"ל דאמרינן קים לי אף כנגד רוב הפוסקים אם יש מיעוט פוסקים הסוברים כמותו. וכבר נתקשו בזה האחרונים. ויש שרצו להוכיח מכאן שקיבלנו הוראות מרן בוראי גמור, אך כבר נתבאר לעיל בראיות שאין קבלת מרן כודאי גמור.

ונראה בביאור הענין, שיש לחלק בין דיני ממונות לשאר דינים, שדוקא בדיני ממונות קיבלנו את הוראות מרן לגמרי כאילו שאר השיטות דחויית. והטעם לזה הוא, משום שאם לא היינו מקבלים בדיני ממונות את הוראות מרן לגמרי, הרי שלגמרי היתה מתבטלת קבלת הוראות מרן בדיני ממונות, שהרי תמיד יאמר הנטען קים לי כהחולק, ולכן עשו בזה חיזוק, וקיבלו בדיני ממונות הוראות מרן לגמרי. אבל בשאר ההלכות קיבלנו הוראות מרן כאילו דעתו היא דעת רוב הפוסקים, וכמו שנתבאר.

**16 הרב יוסף פאור הלוי – יחס חכמי הספרדים
לסמכות מרן כפוסק**

כלל זה נתקבל אצל הרבה פוסקים ורופף את סמכות מרן, שהרי מעטים הם הדינים שלא היה בהם הנהגה קבועה לפני שנתפשו הוראות מרן.

אותו כלל לא היה "מקובל" אצל הפוסקים, אלא שהומצא להצדיק מנהג חדש שהיה נגד פסק מרן. משום כך השתדלו הפוסקים לבסס כלל זה בדברי מרן עצמו. מאוד חשוב לענייננו לעבור על הראיות שמביאים, כדי שנוכל להעריך היטב כלל זה.

17 מרן – בית יוסף – הקדמה

ואם בקצת ארצות נהגו איסור בקצת דברים, אע"פ שאנו נכריע בהפך יחזיקו במנהגם, כי כבר קבלו עליהם דברי החכם האוסר ואסור להם לנהוג היתר, כדאיתא בפרק מקום שנהגו.

**18 הרב יוסף פאור הלוי – יחס חכמי הספרדים
לסמכות מרן כפוסק**

מתוך דבריו אלו רוצים להוכיח, שלדעת מרן אם נהגו היתר באיזה דין, יש להמשיך במנהג אפילו כשהוא מכריע לאסור.

סעד אחר לדעתם רואים בדין הריאה שנשפכה כקיתון, שלדעת הרי"ף והרמב"ם דווקא אם המים זכים כשרה, ולדעת הרא"ש גם במים עכורים כשרה, וכתב מרן: "ולעניין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם הסכימו לאסור, להם שומעים, אם לא במקום שנהגו כדברי המתירין".

משמעות הדברים, כיון שהרו"ה, הרשב"א, והר"ן, נוקטים כדעת הרא"ש, ומחלוקת זו תלויה בשינוי גרסאות, ובספרד נהגו להקל כדעת הרבנים הנ"ל, לא רצה מרן לאסור בהחלט. וזה דומה למקומות שהוא אוסר ב"סתם" ומתיר בשם "יש אומרים", שלמרות שדעתו האישית היא לאסור - גם למקילים יש על מי לסמוך.

מהאמור יוצא, שאין מכאן הוכחה ברורה שלדעת מרן יש להתחזק במנהג קדום אפילו במקום שהוא אוסר בהחלט.

ביסוס אחר לכלל הנ"ל רוצים למצוא במה שכתב מרן, שנהוג לכתוב בגט תיבת "בנפשיכי" בשתי יו"דים.

פוסק אין לסמוך על הכרעתו. שהרי אם היה נודע דבר זה למרן, היה חוזר בו.

ויש לציין, שלא דווקא כשנתעלמה ממנו דעת פוסק שהיה לפני זמנו, אלא אפילו כשאותו חכם הוא לאחר זמנו של מרן, כגון האר"י, ז"ל, ולכן אפילו שמרן פסק שלא לברך "הנותן ליעף כוח", "קים לך דאלמלא מרן אף הוא ראה דעת קדוש האר"י זצ"ל, גם הוא יורה לברכה".

לבסוף יש להעיר, שלפי דעת האומר כי פסקי מרן הם רק בגדר ספק, יוצא שאין ראוי לסמוך עליהם לקולא במקום שאחרים חולקים עליו.

Exception To The Rule: Minhagim

**13 הרב יוסף מולכו – שולחן גבוה (כללי השולחן
ערוך סי' ט"ו)**

לא קבלנו עלינו הוראת מרן ז"ל אלא בדבר שאינו מצוי בקבע ולא נהגו כבר, אבל בדבר שהוא מנהג קדמון לאסור או להתיר אע"פ שנתפשו אח"כ הוראת מרן ז"ל המנהג לא זז ממקומו.

**14 הרב רפאל אהרון בן שמעון – שער המפקד –
הלכות פסח (אות ד')**

לפעמים תמצא כי פשט המנהג דלא כמרן ז"ל, כי לא קבלו עליהם הוראה זו מחמת שיש להם טעם מספיק נגד דעת מרן ז"ל, וכגון דא המנהג עיקר שהרי מנהג שפשט להקל נעשה דין ממש וכו', והמנהג פשט כדעת המתירין, ובהיות שכן, חזר המנהג להיות דין, כי לדעת רבותינו תקיפי ארעא דישאל נראו דברי המתירין, ולא נראו בעיניהם דברי האוסרים, ומנהג מבטל הלכה.

**15 הרב בן ציון אבא שאול – אור לציון – תשובות
ב – מבוא (ענף ג – הוראת מרן במקום מנהג)**

ועדיין יש לנו לדון בענין מה שקיבלנו הוראות מרן, דהנה ידוע שבמקום מנהג לא קיבלנו הוראות מרן...

והא דאמרינן דאזלינן בתר המנהג אף נגד דברי מרן, הוא מדין ודאי...

**23) הרב חיים בר ישראל בנבנישתי (החבי"ב) –
כנסת הגדולה (או"ת סימן תצה)**

ידוע הדבר ומפורסם שחיבור השלחן ערוך כולו מיוסד על פי דעת הרמב"ם כי הוא מרא דאתרא של ארץ ישראל וארצות המערב ולכן סתם בשלחן ערוך כסברת הרמב"ם שרוב ארצות המערב נוהגים כמותו.

**24) הרב חיים חזקיהו מדיני – שו"ת מכתב לחזקיהו
(סימן ו דף לב)**

כלל גדול הוא בידינו שמרן בחיבורו השלחן ערוך פוסק בדרך כלל כדעת הרמב"ם וכמו שכתב בשלחן גבוה.

**25) הרב עובדיה יוסף – שו"ת יחיה דעת (חלק ה
הקדמה וכללי השולחן ערוך)**

כתב החזון איש באגרותיו חלק ב (סימן מד) שמרן נאמן לפסקי הרמב"ם. ע"ש. ובאמת שזהו על פי מה שכתב מרן עצמו בשו"ת אבקת רוכל (סימן לב), שהרמב"ם הוא גדול הפוסקים שכל קהלות ארץ ישראל וערביסטאן וארצות המערב נוהגים על פיו בכל דבר אשר יאמר כי הוא זה וקבלוהו עליהם לרבן. וכן כתב עוד מרן באבקת רוכל (סימן קמ). והסכים עמו הרדב"ז. ע"ש. (ועיין עוד בשו"ת הריב"ש סימן כא). ובשו"ת הרשב"ץ חלק ב (סימן רנו) כתב, שבמקומות אלו מיום שנתיישבו בהם הסכמנו לדון ולפסוק על פי ספרי הרמב"ם מלבד קצת דברים... וכן כתב בשו"ת יכין ובוועז חלק א (סימן קכד), שבמקומות אלו נוהגים בכל הדברים על פי דעת הרמב"ם חוץ משלשה דברים... ומהר"א בן טוואה בשו"ת חוט המשולש שבסוף שו"ת התשב"ץ (סימן לה) כתב שבמחלוקת שקולה אפילו בדיני ערוה בודאי שיש לסמוך על הרמב"ם, מאחר שהסכימו לדון ולפסוק על פיו כי קבלוהו עליהם לרבן וצריכים לפסוק כמותו אף להקל. ולכן תמה על הרשב"ץ... ובתשובת מהר"ם אלשקר (סימן צד) כתב שאף על פי שהראב"ד חולק על הרמב"ם, להרמב"ם שומעים, שעליו סומכים בכל הגלילות האלה. וכן כתב בשו"ת מהר"י פראג' (סימן נט) שבכל גלילות אלו, ארצות המערב, מצרים, ארם נהרים, וארם צובה, פרס, ותימן, כולם קבלו עליהם להתנהג על פי חיבור הרמב"ם. ע"ש... וכמו שכתב מרן באבקת רוכל הנ"ל, שכן נהגו מימות עולם לפסוק כדברי הרמב"ם במקומות אלה שקבלוהו עליהם לרבן. וכן כתב מרן החיד"א במחזיק ברכה אורח חיים (סימן לח סק"א ד"ה וזה),

ורבינו משה גאלנטי, ז"ל מביא בשם מרן, שאם המנהג לכתוב ביו"ד אחת, יכולים להמשיך באותו מנהג. ברם, אין ספק שיש הבדל רב בין כתיבת יו"ד נוספת, שהיא משום מנהג גרידא (ומרן מדגיש הענין וכותב: נהגו), לעניין התרת איסור בניגוד להכרעתו של מרן, מטעם מנהג קדום.

Exception To The Rule: Rambam

19) מרן – שו"ת אבקת רוכל (סימן לב)

ילמדנו רבינו קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל בקולותיו ובחומרותיו דור אחר דור מהו לכופף אותם לנהוג כהר"י וזולתם מהאחרונים המביאים הסברות או דילמא הזהירו מנהג אבותיכם?

תשובה מי הוא זה אשר ערב אל לבו לגשת לכופף קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל לנהוג כשום א' מן הפוסקים ראשונים ואחרונים... הרמב"ם ז"ל אשר הוא גדול הפוסקים וכל קהלות ארץ ישראל והאראביסטאן והמערב נוהגים על פיו וקבלוהו עליהם לרבן מי שינהוג כמוהו בקולותיו ובחומרותיו למה יכפוהו לזוז ממנו ומה גם אם נהגו אבותיהם ואבות אבותיהם שאין לבניהם לנטות ימין ושמאל מהרמב"ם ז"ל ואפילו רבו באותה העיר קהלות שנוהגים כהרא"ש וזולתו אינם יכולים לכופף למעוט הקהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל לנהוג כמותם... והנ"ל כתבתי הצעיר יוסף קארן

**20) מרן – כסף משנה – הלכות תרומות (פ"א ה"י)
ואבקת רוכל (סי' כד)**

בארץ ישראל קיבלו את הוראות הרמב"ם.

21) מרן – כסף משנה – שם (ה"א)

מנהג ארץ ישראל כרמב"ם ואין צריך להפריש תרו"מ בפירות נכרים שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל ואין פוצה פה ומצפצף.

**22) הרב יוסף מטראני – שו"ת מהרי"ט (חלק א
סימן מב)**

מאחר שהרמב"ם מאריה דארעא כתב להתיר היאך יעלה על הדעת לאסור מפני הגהה אחת אף אם היה לה טעם.

**29) הרב אליהו מאיזמיר (שבט מוסר) – אגרת אליהו
(על הירושלמי, פסחים פ"ה ה"ד)**

שהוא ראש החכמים, דממשה ועד משה לא קם כמשה.

**30) הרב בן ציון אבא שאול – אור לציון – תשובות
ב – מבוא (ענף ד – קבלת הוראות הרמב"ם)**

והנה יש להוסיף, שאף שקיבלנו את הוראות מרן, מכל מקום במקום שמרן לא גילה דעתו, יש לבני ספרד לילך אחר הוראות הרמב"ם, והיינו טעמא, שהרי עד זמן מרן היה המנהג לילך אחר הוראות הרמב"ם, וכמ"ש מרן בשו"ת אבקת רוכל בסימן ל"ב, שהרמב"ם הוא גדול הפוסקים וכל קהילות ארץ ישראל וערביסטאן והמערב נוהגים על פיו, וקיבלוהו עליהם לרבן. וכן כתב הרדב"ז בתשובות החדשות ח"ב סימן תשל"א. וכן כתבו עוד אחרונים, וראה עור בזה בספר ארץ חיים בקונטרס הכללים כלל ב'. ואף לאחר זמן מרן שקיבלו את הוראות מרן, מ"מ בדברים שמרן לא גילה דעתו בהם, אזלינן בתר הוראות הרמב"ם, וכמ"ש בחקרי לב מהדו"ב חו"מ סימן ד', וכן כתבו עוד אחרונים כמובא שם.

Exception To The Rule: Arizal

31) הרב חיים בן מנשה סתהון – ארץ חיים (כלל יג):

וכיון דבענין ברכות דנהגינן שלא לברך היכא דאיכא ספק פלוגתא דרבוותא בחיוב הברכה, ואפילו דעת מרן ז"ל לברך, וכמו שכתבתי לעיל כלל י', מ"מ היכא דהאר"י ז"ל הכריע לברך, אזלינן בתריה דהאר"י ז"ל אפילו נגד פסק מרן ז"ל וכנ"ל. ממילא דכ"ש בשאר דברים, דפשיטא דאזלינן בתר הכרעת האר"י ז"ל אפילו נגד פסק מרן ז"ל.

**32) הרב יצחק בן משה אבולעפיה – פני יצחק (ח"א
דף יג ע"ב אות קצו)**

וכן נלענ"ד עיקר לדינא דחוזר, ולא שייך לומר בזה סב"ל, כיון דרבינו האר"י ז"ל גילה סודו דחובה היא, וכמ"ש"כ הרב חיד"א, ופשוט.

ועיין עוד בשו"ת חקרי לב (חלק אורח חיים סימן צו) שהביא דברי מהריב"ל, ואף על פי כן העלה בסוף דבריו כהטור....

**26) הרב עובדיה יוסף – פתיחה לתשובות הרמב"ם
"פאר הדור" מהדורת מכון ירושלים (עמ' 10-7)**

והנה אין צורך להרבות במלים על חשיבות יקרת תשובותיו של רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל, אשר מפיו אנו חיים, ודבריו קילורין [=רפואה] לעינים, עמוד העולם אשר באורו נראה אור. וידוע שגם במקום שמרן הקדוש רבינו יוסף קארו ז"ל, מחבר השולחן ערוך, הכריע להלכה כאשר עם לבבו ורוחב דעתו ובינתו, והסכימו עמו מגדולי האחרונים, אם הדבר מבואר להיפך בתשובות הרמב"ם, יש לפסוק להלכה ולמעשה כדברי הרמב"ם. כי אילו ידע מרן והאחרונים שדעת הרמב"ם להיפך מדבריהם היו חוזרים בהם, ומבטלים דעתם מפני דעתו הגדולה. וכמו שכתב בשו"ת המהר"י קולון (שרש צד)... וכמו שכתב מרן בשו"ת אבקת רוכל (סימן ל"ב): "הרמב"ם הוא גדול הפוסקים, וכל קהילות ארץ ישראל ובארצות ערב ובמערב נוהגים על פיו וקבלוהו עליהם לרבן". וכן כתב ב"בדק הבית" (חושן משפט, כ"ה) וב"כסף משנה" (תרומות פ"א סוף הי"א). גם הרדב"ז (תשובות ח"ב סי' תר"ד) כתב שאע"פ שהרא"ש אחרון הוא, וקיימא לן "הלכה כבתראי", מכל מקום כיון שהרמב"ם מרא דאתרא הוא, וכבר קבלו בכל הגלילות האלה לפסוק כדבריו, הילכך הלכה כהרמב"ם.

**27) הרב לוי אבן חביב – שו"ת מהרנ"ח (סי' יב דף
י ע"ג)**

ואף אם יקשה לנו דברי הרמב"ם מתוך שיטת הש"ס, מכל מקום ראוי והגון לנו לתלות את החסרון במיעוט השגתינו, וחייבים אנו לקבל דבריו באימה מבלי שנהרהר אחריו. כי לבו של רבינו כלב האריה בהיקף ידיעת הש"ס בכלי וירושלמי ותוספתא ספרא ספרי ומכילתא. ואפשר שאיזו סוגיא היתה אז סדורה בפיו, ואנו בעוה"ר נסתרה מנגד עינינו לקוצר השגתינו. ואילו היה רבינו לפנינו היה פותח לנו פתח רחב יותר מפתחו של אולם להבינו ולהעמידנו על האמת.

33 הרב חיים חזקיהו מדיני – שדי חמד (ח"ו סי' יג סוף אות לא)

אף דקבלנו הוראות מרן, היינו דוקא בדבר שאינו חולק עם רבינו האר"י, אבל אם הם חלוקים בדבר שאין בו גילוי בתלמוד, נקטינן כרב האר"י, משום דפשיטא לן דאילו מרן ידע דעל דרך האמת הדין הוא כן, אף הוא היה מורה ובא כן. אור לי סי' מ' דף ט"ל ע"ב בשם מרן חיד"א. וע"ש בסי' ס"ט (דף נ"ט ע"א, המעתיק), דאם מרן סובר שלא לברך, ורב האר"י סובר לברך, לא אמרינן בזה ספק ברכות להקל ומברך.

34 החיד"א – ברכי יוסף – אודות ברכת "הנותן ליעף כח"

עתה נתפשט המנהג בגלילותינו לברך זאת הברכה עפ"י כתבי האר"י ז"ל כי אף דקבלנו הוראות מרן ז"ל קים לן דאלמלא מרן אף הוא ראה דעת קדוש האר"י ז"ל גם הוא יודה לברכה.

35 הרב יוסף חיים – בן איש חי (פ' בראשית אות יו"ד ופ' וישב אות ה')

כנגד סברת רבינו האר"י ז"ל אין לומר ספק ברכות להקל.

36 הרב יעקב חיים סופר – כף החיים (אורח חיים כה:עה)

וכן נהגו העולם שלא לחוש לספק ברכות נגד דברי האר"י ז"ל.

37 הרב בן ציון אבא שאול – אור לציון – תשובות ב – מבוא (ענף ה – הוראות רבינו האריז"ל)

והנה לאחר שנתבאר לעיל קבלת פסקי מרן, יש להוסיף שלגבי דברי האריז"ל אין הדבר כן, אלא נוהגים כדבריו כאילו הם ודאי גמוד. ולכן קי"ל שלא אומרים ספק ברכות להקל נגד דברי האריז"ל, וכמ"ש החיד"א בשו"ת ברכה או"ח סימן תכ"א, וכן כתב בשו"ת רב פעלים חלק ד' סימן ח'. ואף במקום שיש מחלוקת בין מרן להאריז"ל, נקטינן כדברי האריז"ל, וכמ"ש החיד"א בברכ"י בסימן מ"ו אות י"א לענין ברבת הנותן ליעף כח, וראה גם בשו"ת ברכה בסימן תכ"א אות א ע"ש. וכן כתב רבנו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים ח"ד סימן ה, כי נגד דברי רבינו האר"י שדבריו הם

ברוה"ק ע"פ אליהו זכור לטיוב אין הולכין בתר מרן ז"ל. ע"ש. וראה גם בספר ארץ חיים או"ח סימן מ"ו סעיף ח' שכתב שמנהג ארץ ישראל ללכת אחר הכרעת רבינו האריז"ל אפילו נגד פסק מרן ז"ל, ע"ש. וראה עוד בכה"ג בסימן כ"ה אות ע"ה, ע"ש...

אולם נראה דהיינו דוקא בדבר המפורש בדברי האריז"ל, אבל דבר הנרמז או המובן מדבריו, אין לקבוע הדברים כודאי, כיון שיש מקום לפרש את דבריו באופן אחר, ואפילו אם אנחנו לא יכולים לפרש, אולי יבוא אחר ויפרש, ויש לילך אחר דברים מעין אלו כפי מה שאנו נוהגים בדברי מרן, דאזלינן בתר דבריו כאילו הם שיטת רוב הפוסקים, ויש לפסוק כדבריו, אך כיון שאין זה בתורת ודאי, שהרי מיעוט פעמים אין הפירוש כך, אמרינן בהם ספק ברכות להקל וכדומה...

38 הרב חיים בר ישראל בנבנישתי (החבי"ב) – כנסת הגדולה (בכללי הפוסקים אות א')

כל דבר שלא הוזכר לא בגמרא בבלי ולא בגמ' ירושלמי ולא דברו בהם הפוסקים אשר מפיהם אנחנו חיים ועליהם אנו סומכים בכל דבר אעפ"י שבעלי הקבלה דברו בו אין אנו יכולים להכריח בו למי שאינם נוהגים כדברי הקבלה.

Summary

39 הרב בן ציון אבא שאול – שם

ובהא סליקנא, שקבלתנו את דברי מרן אינה כקבלת הדברים בתורת ודאי, מלבד בדיני ממונות שהוא בתורת ודאי. ובמקום שמרן לא גילה דעתו, יש לנו לילך אחר הוראות הרמב"ם. ולענין דברי האריז"ל אנו נוהגים כדבריו בתורת ודאי, אולם רק בדברים המפורשים בדבריו, וכמו שנתבאר.

40 הרב יוסף פאור הלוי – יחס חכמי הספרדים לסמכות מרן כפוסק

אם שיטתם וכוונתם של הפוסקים הנ"ל צודקת מבחינה היסטורית והלכתית, ואם נכון הוא שהיה צורך "לפי הדור" בריבוי הדעות והשקפותיהם על הדת - זוהי בעיה שיוצאת מתחום המחקר הנוכחי. במאמר זה רצינו רק להראות, שגם אחר שהתפשטו הוראותיו של מרן, היו חוגים של פוסקים ש"פקפקו" בסמכותו המיוחדת של מרן, וראו לנכון להתחשב עם דעותיהם

של חכמים אחרים, או לסמוך על השקפותיהם האישיות.

מובן, שהיו גם פוסקים שלא רצו לזוז מהמסורת הרואה פסקיו של מרן כ"ודאי" גמור. ברם, בהסתייגותם מסמכות מרן נהגו הפוסקים מתודה של **מתנינות**: "כללים" שאינם פוגעים באישיותו והוראותיו של מרן - מחד; ומאידיך, מרפפים בצורה בלתי ישירה, את סמכותו.

A Unique Approach: Part 1

41) הרב דוד שלוש – שו"ת חמדה גנוזה ח"א, סימן כג, ס"ק ס

איך איפוא נוצרה קבלה זו עד שהגיעו חכמים בדורות אחרונים לומר שאבותינו קבלו וקיימו עליהם ועל זרעם לפסוק בכל מקום כמרן ואפילו מאה רבנים יחלקו עליו אין שומעין להם, והפריזו על המדה לומר שהוראותיו כמשה מפי הגבורה, על מה אדניה הוטבעו ואיד נוצרו אגדות אלה מסביבו, ומדוע הפוסקים שלפני מרן לא אמרו כן על שום אחד מגדולי הפוסקים הראשונים.

קבלה זו כך התפתחה: כשם כשפרסם הרמב"ם אדריכל ההלכה את ספרו יד החזקה שבו ריכז כל הלכות התלמוד לפי שטה וסדר, שומעו כפוסק הלך בארצות רבות וספריו הופצו והגיעו עד תימן, וכל רב שהסתפק בהלכה פנה להרמב"ם ולאור תשובתו אליו הורה לשואליו, ואחר מות הרמב"ם כל רב מאותן הארצות שנהגו לפי הוראותיו בחייו כשבאה לפניו שאלה פתח את משנה התורה שבו ערוכות ומסודרות ההלכות ומצא את מבוקשו ולפיו פסק לבני קהלתו, ואלה היו ארצות א"י וארצות ערב עד תימן בבל ופרס וחלק מארצות המגרב, כמו"כ היו קהלות ספרדיות שהרא"ש היה רבם ושומעו וגודל תורתו הלך במדינות רבות עד לפורטוגל ואשכנז והיו פונים אליו בשאלות בהלכה ופסק להם, ופסקיו ותשובתי נתפרסמו ולאורם הלכו כל אותם קהלות שעמדו בחייו בקשרים אתו, אחר פטירתו המשיכו אותן קהלות ורבניהם שבדורות הבאים לפסוק לקהלותיהם כפסקי הרא"ש הערוכים בספרו, וכשם שבארגיל היה התשב"ץ לרבם ככל אשר יאמר כך כאשר הופיע מרן בית יוסף וכתב את ספרו הש"ע בו ריכז כל ההלכות והדינים וכל מה שחדשו חכמי הדורות עד ימיו, ופרש עליו רמ"א את ספרו המפה וריכז בו את מנהגי אשכנז, נמצא ביד כל רב בישראל

ספר מושלם לפסוק ממנו הלכה למעשה, ואם הרב ספרדי פסק כמרן לאנשי קהלתו ואם הרב אשכנזי פסק כרמ"א במקום שהביא סברת החולקים, כך היה בימי התלמוד שמרא דאתרא קבע לקהלתו כאיזה חכם לנהוג, כמ"ש באתריה דר"ג ובאתריה דר"י, וכמ"ש בימיו של ר"ג עבוד כר"ג בימיו של ר"י עבוד כר"י וכמ"ש במתנות ובראשית הגז (לעיל אות נג) והרמב"ם בטל חזרת הש"צ אעפ"י שהיא תקנת חכמים (רדב"ז אלף קסה) ומהר"ש קושטא חזר ותקן חזרת המוספין (שד"ח מע' מ כלל לח ד"ה גם וד"ה גם הרב) וכשנתגלה ספר הזהר בטלו הספרדים מנהגם הקדום להניח תפלין בחוה"מ שלדעת הרבה פוסקים ראשונים צריך להניחם, וכן הנהיגו בא"י לברך ברכות השחר כולם אפילו לא נתחייב בהם כגון שלא שמע קול תרנגול וכו' היפך דעת הרמב"ם שהיה מרא דארעא דישראל, (מבי"ט ח"א סי' קפ) וכן הרבה מנהגים התלויים בהלכה כגון עטיפת הראש באבל שלמדו מיחזקאל (מו"ק טו) ופסקוהו הרמב"ם ומרן והיום בטל, ובתפלת י"ח בשעת הדחק נוהגין אנו להתפלל בקו"ר עד האל הקדוש, ואח"כ ממשיכים בלחש דלא כמרן (סי' רלב) ונוהגים אנו להעלות לס"ת ע"ה שאינם יודעים לקרוא אחר ש"ץ מתוך הכתב, היפך מ"ש מרן (סי' קמג סעיף ה' וסי' קלט סעיף ב) ומנהג אמירת קרוב"ץ ופיוטים בתוך התפלה, וכן מנהגים שאינם תלויים בהלכה כגון אמירת ואברהם זקן והפטרת שוש אשיש לחתן (ש"ע סי' קמד) ונוסחאות תפלה שהשתנו, וכהנה וכהנה מנהגים רבים שעברו ונשכחו, ומנהגים שלא היו לפנים שנתחדשו, הכל נשתנה ונקבע ע"י הרב מרא דאתרא, יש שנטה לפסוק כפוסק אחד נגד פוסק אחר ולפעמים אפילו נגד רוה"פ כמ"ש בש"ך (יו"ד סי' סה - סע"ק ז) וכמ"ש במעשה דלוי דאמר דילמא אתריה דריב"ב דדרש להו כריה"ג, וכמ"ש הפרח שושן (אות נז). ויש שהנהיג לחומרא כמו שהנהיגו במגרב חומרות בפסח כרמ"א וכמו שהנהיגו בא"י בשהיה בשחיטה ועוד חומרות כרמ"א, ולפעמים חרג מההלכה המקובלת כבטול חזרת הש"צ, ויש ששמר והקפיד על המנהג אפילו נגד מרן הכל לפי תפיסת הרב ולפי צורך השעה. אך לא נאספו החכמים וקבלו עליהם ועל זרעם לקיים כל הכתוב בש"ע כהוראות מרן, ואם לא היתה קבלה כזאת אינה מחייבת את הבנים וכמ"ש המבי"ט (ח"ג סי' צא).

תהלתה של צפת בירת החכמה בא"י מאז חרבנה אשר הקיפה חכמת ישראל בארבעת גווניה פרד"ס, בלוי

בכל ישראל (לעיל אות לג, מה) דוקא בדברים המותרים ונהגו בהם אסור לחומרא לגדר או לתקון המקום אבל לקבוע כלל לפסוק הלכה כפלוני ככל אשר יאמר בין להקל בין להחמיר אין בזה לא גדר ולא תקון ואפילו ב"ד קטן יכול לבטל, (אות מח, נא) ובפרט שיש אוסרים לקבל עליהם פוסק אחד ככל אשר יאמר (אות מז).

סיומא דמלתא אין דברי מרן זצ"ל ככתובים וכמסורים כמשה מפי הגבורה, אלא במקום שיש רב גמיר וסביר ויורד לעומקא של הלכה ודן וחקר בש"ס עם ראשונים ואחרונים בשאלה מסוימת ודעתו נוטה באותה הלכה כחלק מהפוסקים הראשונים שמרן לא סמך את ידו עליהם, והסכימו עמו חבריו בדבר יכול לפסוק כמותם שאין לדיין אלא מה שענינו רואות, וברור ופשוט שאין לתקוף קהלות או אנשים הנוהגים באיזו הלכה כאחד מגדולי הפוסקים דלא כמרן, ודלא כמו שכתב ידידי הראש"ל והרב הראשי לישראל הגרי"ע שליט"א (יבי"א או"ח ח"א סי' מ אות יג) על הנשים המברכות על הלולב שאין מנהגם חשוב מנהג, דבנשים צדקניות עסקינן ולא במרדניות וסרבניות, וכל מנהג שהוא על דעת חכמים הוא מנהג חשוב ולכן לא מיחו בידם חכמים, וכמ"ש הריב"ש סי' רנו, (ועי' שד"ח אס"ד מעי' חוה"מ סעט"ז ד"ה גמ) וכמעשה דלוי דאיכלע לבי יוסף ריטבא (לעיל אות מח) ובפרט קהלות שבחול"ל נהגו בהלכות מסוימות דלא כמרן כגון האשכנזים או קהלות ארצות המגרב שנהגו לברך על הלל בר"ח וכו' ועלו לא"י קהל שלם ועשו להם ב"ד משלהם צריכים לנהוג כמו שנהגו בעיר שיצאו ממנה ואין בזה משום לא תתגודדו זהו כשני בתי דינים בעיר אחת (גנת ורדים תשובה י כלל ג סי' ט) פר"ח או"ח סי' תצו מנהגי אסור אות יט) ועי' מרן באבקר"ר (סי' ריב) שכתב בענין סירכא לדופן בעיר שקדמו הספרדים ובאו אח"כ האשכנזים קמא קמא בטיל, וכתב ארץ חיים (כלל כד) אפשר שגם מרן מסכים לדעת הפר"ח, ומרן איירי בלא עשו להם ב"ד, ונלע"ד דה"ה בעיר שיש בה שתי קהלות ויש בה שני רבנים ואין שם ב"ד דין הרב כדין ב"ד, וכ"ש בקהל שעלה מחול"ל לא"י והתישב בישוב חדש ויש רב לקהלתו לכ"ע ינהגו באותה קהלה כמו שנהגו בארץ מוצאם, ואין לומר בזה אתריה דמרן כי פשוט הדבר מנהג המקום נקבע ע"י האנשים שגרו בו ולא על העצים והאבנים וכדמוכח מהתשובה באבקר"ר שם, ומכנה"ג (י"ד סי' לט סעיף רצ) וכן מוכח ממ"ש בברכות (יד) דבמעראב אין אומרים פרשת ציצית בלילה, ואנו אומרים, ועוד הרבה דברים שנשנתנו

משוררים גדולים כר"ש אלקבץ בעל פיוט לכה דודי ור"ש נג'ארה המפורסם בפיוטיו ומאידיך ירידת החכמה בדורות הבאים ביחוד בא"י וארצות ערב, יצרה הלה של קדושה והערצה עריגה וכמיהה, לאותם ימים מפוארים של צפת המעטירה, ובצירוף ספריו הגדולים והנרחבים: הב"י ומהדורתו המקוצרת הש"ע בטוב טעם ודעת שהיו לתועלת גדולה לחכמים בדורות הבאים לפסוק הלכות על פיו, ומאידיך התפתחות הדפוס והחשש פן בעלי הוראה קטנים יפסקו כאחד הפוסקים האחרונים שאינו מפורסם בראיותיו, יצרו לאותה קבלה הערכה מופרזת שהוראתו כמשה מפי הגבורה. וברור שאין לקבלה זו דין גזרה משום סיג כי לא מצאנו כתוב באיזה ספר שב"ד מסוים גזר לקבל הוראות מרן משום סיג.

A Unique Approach: Part 2

(42) הרב דוד שלוש – שם (ס"ק סא)

לאור הנ"ל תמוה הדבר מה חטא הרב שהורה כפוסק גדול אחר שדעתו נוטה אליו נגד דעת מרן ואפילו אם הורה בא"י, והרי מרן לא היה מרא דאתרא דא"י, ואפילו אם הבאים אחריו קבלוהו עליהם הרי מרן עצמו לפי הכללים שקבע, פסק בכמה הלכות דלא כהרמב"ם כמ"ש בגנת ורדים, ולא חש לכך שהרמב"ם הוא מרא דאתרא בא"י וארצות ערב והמגרב וקבלו עליהם הוראתו, וטעמיה משום שב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אפילו קטן ממנו, ומותר להורות נגד מרא דאתרא אחר פטירתו כמ"ש בדורו של ר"ג עבוד כר"ג בדורו של ר"י עבוד כר"י (לעיל אות מח) וכשם שמרן לפי דרכו הורה באתריה דהרמב"ם נגד הרמב"ם, כך פוסק אחר שנוטה דעתו בהלכה מההלכות כדעת הפוסקים הראשונים שמרן לא הכריע לפיהם.

מהראוי שיוכל (ואף הייב) לפסוק כפי שענינו רואות (אות מז) אף שהוא נגד מרן כיון שאינו כרבם ממש, (לעיל אות מח) ולמה כל ספרדי צריך תשובה וכפרה, מאיזה עבירה ישוב ועל מה יכפר, ואף אם תאמר מאתיים רבנים סמכו על הכללים שקבע לחיבור שלחנן טהור והוי קבלו את כל פסקיו, מה בכך כיון שכל ישראל לא קבלוהו בזמנו בעת חיבורו ואינו דומה למשנה ולתלמוד שנתקבלו ע"י כל ישראל בכל הלכותיהם, ואף להתוס' והרמב"ם הסוברים שתקנה שנתקנה למקום מסוים דינה לאותו מקום כדין פשטה

כי בני מערבא גלו ואנו אחרים, ומה שאמרו נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ושהלך לשם היינו חומרי האנשים הגרים במקום שיצא משם ושהלך לשם.

סוף דבר אעפ"י שכל הכתוב לעיל מעוגן ומבוסס בדברי חז"ל חכמי הש"ס והפוסקים אשר ממימיהם אנו שותים ומלחמם אנו נזונים, **בל יהין איש לנסות לחשוב שההלכה מסורה ביד כל רב לפסוק כפוסק אחד להקל כפי שענינו רואות, לא תהא כזאת בישראל, כי הדברים אמורים ברב גמיר וסביר בקי במכמני התורה, זך העיון והרעיון, בעל סברה ישרה קולע אל המטרה ולא יחטיא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ויראתו קודמת לחכמתו, הנמצא כזה בדורנו זה, ואם הפר"ח כתב שבדורו יכול להיות אחד או שנים כזה, אנו יתמי דיתמי מה אנו, ולעיל הזכרתי דברי הלק"ט שבימיו רבו בעלי ההוראה המורים כסברת היחיד מהפוסקים האחרונים כיון שהובא בדפוס, עונשיה מסתייה אם יבטל דברי אחד מעמודי ההוראה עפ"י סברת אותו היחיד (אחרון) ע"כ, ואם גדולי חכמי הדורות שאחרי מרן: **הכנה"ג החיד"א החבי"ף** והחק"ל ראו בעיני רוחם את ירידת התורה בדורות**

הבאים והחזיקו בתוקף בקבלת הוראות מרן כדי לשמור על קיום ההלכה בישראל. בדור זה עקבותא דמשיחא דשרו חכימא למיהוי כספריא וכחזניא "גם תבן גם מספוא רב" והחכמה מאין תמצא, **וכל הרוצה ליטול תאר רב בא ונוטל, והן רבים עתה עם הארץ שיבואו להורות שלא כהלכה ויתירו את האסור, על אחת כמה וכמה, ומפני חשש זה ואחרים התלבטתי אם לפרסם מאמר זה או לגנוזו, והיה קשה עלי מאד לגנוז דברי תורה שייגעתי וטרחתי לבררם ולסדרם ולחדש בהם כפי שזיכני ה', ונזכרתי בגמ' שבת (יג) זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזק שמו שאלמלא הוא נגנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה, מה עשה וכו', וכן מ"ש בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת וספר משלי וכו' (שם ל) ואמרתי בלבי וכי מפני השוטים אגנוז מאמר זה על כגון זה נאמר כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, וכדי לקיים מאמר התנא אבטליון (אבות פ"א) חכמים הזהרו כדבריכם שמא תחובו חובת גלות וכפי רבנו יונה ורשב"ץ: הזהרו לבאר דבריכם כדי שלא תניחו מקום למינים לטעות, הבהרתי הדברים באר היטב ומן השמים יעזרוני שלא תצא תקלה מתחת ידי וישמחו בי חברי.**